

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Πρόγραμμα Καλλιέργειας Δεξιοτήτων
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΑΙ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩ –
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ & ΕΥΘΥΝΗ
Συμπερίληψη: Αλληλοσεβασμός, Διαφορετικότητα

Αφηγούμαι, άρα υπάρχω

Ζωή Αντωνοπούλου

Δεξιότητες Κοινωνικής Ζωής (B1)

&

Δεξιότητες Διαμεσολάβησης και Κοινωνικής Ενσυναίσθησης (B3)

στο πλαίσιο των ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΖΩΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ: ΑΦΗΓΟΥΜΑΙ, ΑΡΑ ΥΠΑΡΧΩ

Αφετηρία: Μια μεγάλη τοιχογραφία από επιθυμίες, από δυσκολίες και αντιφάσεις, από συγκλίσεις και αποκλίσεις συμβάλλουν στο να ανακαλύψουμε τον εαυτό μας ως έναν άλλο και τον άλλο ως έναν εαυτό.

Διδακτική προσέγγιση: Βιογραφική προσέγγιση (αφηγήσεις και ιστορίες ζωής)

Οι μαθητές/τριες αφηγούνται, ακούνε αφηγήσεις άλλων, προβληματίζονται, πληροφορούνται, διερευνούν, συζητούν, συνεργάζονται, παρουσιάζουν, αποκτούν επίγνωση και ενσυναίσθηση.

Λέξεις-κλειδιά: Αφήγηση ζωής, Βιογραφία, Βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση, Βιογραφική ταυτότητα, Υποκειμενικότητα

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το πρόγραμμα είναι έτσι δομημένο ώστε να αφήνει μεγάλα περιθώρια ευελιξίας στην ομάδα. Οι δραστηριότητες κάθε εργαστηρίου μπορούν να γίνουν όλες ή να επιλεγούν κάποιες από αυτές και οι άλλες μπορούν να μεταφερθούν σε επόμενο εργαστήριο ή μπορούν να γίνουν εκτός τάξης, με την αξιοποίηση της τεχνικής της ανεστραμμένης τάξης. Κάποιες μπορούν ακόμα και να παραλειφθούν αναλόγως της δυναμικής που θα αναπτυχθεί. Επίσης, ορισμένες δραστηριότητες (όπως, π.χ., η παρατήρηση φωτογραφίας ή έργων τέχνης, η αναφορά σε λογοτεχνικούς ήρωες κ.λπ.) θα μπορούσαν να αυτονομηθούν, να αναπτυχθούν και να αποτελέσουν αυτόνομα προγράμματα.

Φιλοσοφία –Σκοπιμότητα προγράμματος

Η καταγωγή του καθενός, η ιστορία της οικογένειάς του, ο τρόπος με τον οποίο τού μεταβιβάστηκαν οι αρχές και οι αξίες, οι συναντήσεις με φίλους, δασκάλους κ.ά., οι τόποι που τον καθόρισαν, τα βιβλία που διάβασε, οι μουσικές και οι ταινίες που αγάπησε, τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή του ή συνδυάστηκαν με αυτήν: αυτά είναι μερικά από τα στοιχεία που συγκροτούν την προσωπική του ταυτότητα. Ή, με τα λόγια του Paul Ricoeur (2008), που αποτελούν και την αφετηρία του προγράμματος: «Μια μεγάλη τοιχογραφία από επιθυμίες, από δυσκολίες και αντιφάσεις, από συγκλίσεις και αποκλίσεις συμβάλλουν στο να ανακαλύψουμε τον εαυτό μας ως έναν άλλο και τον άλλο ως έναν εαυτό».

Σκοπός του προγράμματος είναι, αξιοποιώντας τη μέθοδο της βιογραφικής προσέγγισης (*recit de vie*) προσαρμοσμένης στο σχολικό περιβάλλον, κάθε μαθητής/τρια να μιλήσει για όλα τα παραπάνω με διάθεση αναστοχαστική, ώστε να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του και τους άλλους, εστιάζοντας σε όσα μας συνδέουν αλλά και σε όσα μας κάνουν διαφορετικούς (και μοναδικούς), ενισχύοντας έτσι την αυτοεκτίμηση, αλλά και τον σεβασμό προς τον «άλλο» μέσα στη σχολική τάξη. Ο/Η μαθητής/τρια, στο πλαίσιο του προγράμματος, θα έχει την ευκαιρία να αφηγηθεί προφορικά και γραπτά, με εικόνες, σχέδια και γραφικές παραστάσεις, με ήχους, ακόμη και με το ίδιο του το σώμα (παντομίμα). Σκοπός είναι ο/η μαθητής/τρια να αφηγηθεί τις εμπειρίες του/της και όχι να εκθέσει τις απόψεις του/της. Από άποψη διδακτικών τεχνικών, ανάλογα με τους στόχους και τη διδακτική περίσταση, χρησιμοποιείται κυρίως η τεχνική της αφήγησης ιστοριών, η εργασία σε μικρές ομάδες¹, η ανεστραμμένη τάξη, τα μοτίβα έντεχνου συλλογισμού (*Artful Thinking*), η οπτικοποίηση και η ανακριτική καρέκλα. Επιπλέον, σε κάποια από τα εργαστήρια προβλέπεται η διαφοροποίηση της διδασκαλίας.

Το πρόγραμμα, ενταγμένο στον θεματικό άξονα ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΑΙ & ΕΝΕΡΓΩ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ & ΕΥΘΥΝΗ, καλλιεργεί τις δεξιότητες ζωής, πρωτίστως δεξιότητες κοινωνικής ζωής, αλλά και δεξιότητες διαμεσολάβησης και κοινωνικής ενσυναίσθησης. Πιο συγκεκριμένα, συμβάλλει στην προσωπική ενδυνάμωση μέσω της κατανόησης του «ποιος είμαι» και των στοιχείων που συγκροτούν την ταυτότητα. Αυτή η επίγνωση του εαυτού, των ιδιαιτεροτήτων και των αναγκών του, ενισχύει την πολιτειότητα (σεβασμός στη διαφορετικότητα, ενσυναίσθηση, ευαισθησία, υπευθυνότητα, κοινωνική δικαιοσύνη). Αξιοποιεί τις κάθε είδους διαφορές και τις αναδεικνύει σε παράγοντα πλούτου, διευκολύνοντας έτσι την ένταξη, τη συμπερίληψη και, εν τέλει, τη μάθηση. Ο περιορισμός της σχολικής αποτυχίας αποτελεί, εξάλλου, μακροπρόθεσμο στόχο του προγράμματος, μαζί με την ενίσχυση της ικανότητας για συνεργασία με ανθρώπους διαφορετικούς σε πλαίσια όχι αποκλειστικά σχολικά, αλλά και κοινωνικά, εργασιακά κ.λπ..

¹ Διευκρινίζεται ότι η τεχνική της εργασίας σε ομάδες έχει προϋποθέσεις και στάδια υλοποίησης, τα οποία δεν περιγράφονται εδώ, αλλά στο θεωρητικό υλικό για τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων.

Πληροφορίες υλοποίησης: προαπαιτούμενες γνώσεις, προετοιμασία υλικού

Δεν απαιτούνται προηγούμενες γνώσεις των μαθητών/τριών. Απαιτείται, όμως να έχει προηγηθεί εκ μέρους του/της εκπαιδευτικού προσπάθεια για τη δημιουργία κλίματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης μέσα στη σχολική τάξη (βλ. περισσότερα στην ενότητα **Εισαγωγικά**). Γι' αυτό, σκόπιμο είναι ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές/τριες να έχουν ήδη δημιουργήσει ένα συμβόλαιο που να ρυθμίζει τους κανόνες της αλληλεπίδρασης μεταξύ τους.

Επιπλέον, επειδή στο 3^ο εργαστήριο οι μαθητές/τριες θα χρειαστεί να παρατηρήσουν στοχαστικά φωτογραφίες και/ή έργα τέχνης, σκόπιμο είναι να έχουν προηγουμένως ασκηθεί στην τεχνική των μοτίβων έντεχνου συλλογισμού (*Artful Thinking*), για την οποία περισσότερες πληροφορίες υπάρχουν στο Παράρτημα II.

Περιγραφή επτά Εργαστηρίων: Στοχοθεσία των εργαστηρίων, προτεινόμενες δράσεις και υλικό αφόρμησης, επέκτασης, γενίκευσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΣΧΟΛΕΙΟ		ΤΜΗΜΑ.....	ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ:
Θεματική	1. Ενδιαφέρομαι και Ενεργώ – Κοινωνική Συναίσθηση και Ευθύνη	Υποθεματική	Συμπερίληψη: Αλληλοσεβασμός, Διαφορετικότητα
ΒΑΘΜΙΔΑ/ΤΑΞΕΙΣ (που προτείνονται)	Γ' Γυμνασίου Με παραλλαγές, το Πρόγραμμα θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στη ΣΤ' Δημοτικού, αλλά και στην Α' και Β' Γυμνασίου.		
Τίτλος	Αφηγούμαι, άρα υπάρχω		

Δεξιότητες στόχευσης του εργαστηρίου	Δεξιότητες Ζωής (Δεξιότητες Κοινωνικής Ζωής & Δεξιότητες Διαμεσολάβησης και Κοινωνικής Ενσυναίσθησης)
Σύνδεση με τη Βασική Θεματική	Υποθεματική: «Αλληλοσεβασμός και σεβασμός διαφορετικότητας, Συνεργασία/συνεργατικότητα, Κοινωνική ευθύνη»

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές) ²
<p>Το 1^ο εργαστήριο στοχεύει στην προσωπική ενδυνάμωση και στην καλλιέργεια του σεβασμού για τους άλλους.</p> <p>Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p>A. Σε επίπεδο γνώσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά της προφορικής αφήγησης. <p>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αφηγούνται προφορικά με συνοχή και ακρίβεια και λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες του σχολικού πλαισίου. ✓ Να παρακολουθούν ενεργητικά τις αφηγήσεις των άλλων προσέχοντας τον τρόπο με τον οποίο αυτοί αντιδρούν στην ίδια κατάσταση. ✓ Να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με τρόπο «αποστασιοποιημένο». ✓ Να ανταλλάσσουν προσωπικές πληροφορίες με άνεση, αλλά και με διακριτικότητα και σεβασμό. <p>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία του προσωπικού αναστοχασμού. ✓ Να εκτιμήσουν την αξία των κοινών χαρακτηριστικών εντός 	<p>Ας συστηθούμε</p> 	<p><u>Δραστηριότητες γνωριμίας, ομαδικότητας και προφορικού γραμματισμού</u></p> <p>1. Συστηνόμαστε ή ξανα-συστηνόμαστε προφορικά, εστιάζοντας σε συγκεκριμένα γεγονότα της προσωπικής μας ιστορίας. Επιλέγουμε να εστιάσουμε σε πράγματα όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ποιο είναι το πιο ενδιαφέρον ταξίδι μας. - Ποιο είναι το καλύτερο δώρο που λάβαμε. - Ποιος είναι ο σημαντικότερος άνθρωπος που γνωρίσαμε. - Ποια είναι η πιο επικίνδυνη ή η πιο αστεία περιπέτεια που ζήσαμε κ.λπ. (10'). <p>2. Παίζουμε σκυταλοδρομία συναισθημάτων. Εστιάζουμε στα συναισθήματά μας. Αρχίζουμε τις προτάσεις μας με φράσεις όπως: με θύμωσε ..., με φόβισε ..., με έκανε να γελάσω ..., ένιωσα ανία ... Δίνουμε τον λόγο διαδοχικά σε όλους/ες και ζητούμε ο/η επόμενος/η να αρχίσει με αυτό το συναίσθημα στο οποίο τελείωσε ο/η προηγούμενος/η (10').</p> <p>3. Χωριζόμαστε σε τυχαίες ομάδες και βρίσκουμε τα κοινά μας σημεία: μήπως όλοι/ες φοβόμαστε το αυριανό διαγώνισμα; Μήπως όλοι/ες γελάσαμε με την ίδια σειρά κινούμενων σχεδίων που είδαμε; Παρουσιάζουμε τα πορίσματά μας στην Ολομέλεια (20').</p> <p>4. Διαθέτουμε 3' για να σκεφτούμε τι μάθαμε ως τώρα για τον εαυτό μας και</p>

² Για εναλλακτικές δραστηριότητες, δείτε πιο κάτω, στην περιγραφή των δραστηριοτήτων ανά εργαστήριο.

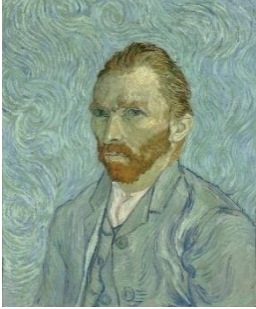

<p>της ετερογένειας.</p>		<p>για τους άλλους (αναστοχασμός και αποφόρτιση).</p>
<p>Στοχεύοντας στις δεξιότητες της κοινωνικής ζωής, το 2^ο εργαστήριο καλλιεργεί κυρίως την επίγνωση του εαυτού και την ενσυναίσθηση. Οι μαθητές/τριες χρειάζεται να αντιληφθούν ότι αυτό που είναι τούτη τη στιγμή ριζώνει στο παρελθόν και επηρεάζει το μέλλον. Αποκτούν έτσι ψυχική ανθεκτικότητα και είναι έτοιμοι/ες να αντιμετωπίσουν όποιες δυσκολίες ενδεχομένως παρουσιαστούν, γνωρίζοντας, επιπλέον, ότι δεν είναι μόνοι/ες τους, αλλά περιβάλλονται από ανθρώπους που τους/τις αγαπούν και τους/τις υποστηρίζουν.</p> <p>Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p>A. Σε επίπεδο γνώσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο περιγράφουμε ή/και χαρακτηρίζουμε ένα πρόσωπο. <p>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αφηγούνται προφορικά και γραπτά με συνοχή και ακρίβεια και λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες του σχολικού πλαισίου. ✓ Να παρακολουθούν ενεργητικά τις αφηγήσεις των άλλων και να έχουν επίγνωση των συναισθημάτων, των αισθημάτων και των αναγκών τους. <p>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν τον τρόπο με τον οποίο η οπτική τους για τον κόσμο εξαρτάται από τους 	<p>Η οικογένειά μας κι εμείς</p> 	<p>Δραστηριότητες γνωριμίας και δημιουργικής γραφής</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Συστήνουμε προφορικά την οικογένειά μας. Λέμε λίγα λόγια για καθέναν/μία από αυτούς/ές (τους/τις περιγράφουμε εξωτερικά, μιλάμε για τον χαρακτήρα τους και για τη σχέση τους μαζί μας) (15'). 2. Αφηγούμαστε γραπτά (με όποιον τρόπο θέλουμε: σοβαρό, χιουμοριστικό κ.λπ.) μια σύντομη ιστορία -όχι περισσότερες από 10 σειρές- ανθρώπων του στενού ή του ευρύτερου περιβάλλοντός μας. Προσπαθούμε να εστιάσουμε σε κάποιο ξεχωριστό γεγονός για μας ή για εκείνους (10'). Παρουσιάζουμε την ιστορία μας και ακούμε τις ιστορίες των άλλων χωρίς να τις σχολιάζουμε (15'). Αν κάποιος/α δεν θέλει να γράψει την ιστορία του/της, μπορεί να την παραστήσει με παντομίμα, ενώ οι υπόλοιποι/ες θα πρέπει να την μαντέψουν. 3. Διαθέτουμε 3' για να σκεφτούμε τι μάθαμε ως τώρα για τον εαυτό μας και για τους άλλους (αναστοχασμός και αποφόρτιση).

<p>προσωπικούς δεσμούς και τις εμπειρίες τους.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία των σημαντικών άλλων στη ζωή τους. 		<p>Φεύγουμε από το εγώ και εντάσσουμε στην αφήγησή μας τα σημαντικά πρόσωπα που έχουμε στο στενό ή/και στο ευρύτερο περιβάλλον μας. Όλα τα πρόσωπα που, με τον τρόπο του το καθένα, συνέβαλαν στη διαμόρφωση της ταυτότητάς μας.</p>
<p>Οι φωτογραφίες είναι μνήμη και υπενθυμίζουν σε όλους/ες μας σημαντικές στιγμές και σημαντικά πρόσωπα, που διαμόρφωσαν την ταυτότητά μας.</p> <p>Στο 3^ο εργαστήριο, οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να σκέφτονται κριτικά και να επικοινωνούν δημιουργικά με τους άλλους.</p> <p>Οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p>A. Σε επίπεδο γνώσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αναγνωρίζουν τη διαφορά πρωτοπρόσωπης και τριτοπρόσωπης αφήγησης. ✓ Να αναγνωρίσουν κάποια από τα μοτίβα σκέψης της τεχνικής <i>Artful Thinking</i> για την προσέγγιση έργων τέχνης. <p>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εφαρμόσουν κάποια από τα μοτίβα σκέψης της τεχνικής <i>Artful Thinking</i> για την προσέγγιση έργων τέχνης. ✓ Να αναπτύξουν ενσυναίσθηση σε σχέση με την προσωπική ιστορία των άλλων. ✓ Να αντιδρούν δημιουργικά και με κριτική σκέψη σε ένα οπτικό ερέθισμα. ✓ Να καλλιεργήσουν τη δεκτικότητα στην ετερότητα. <p>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία της φωτογραφίας ως ιστορικού τεκμηρίου. 	<p>Μια φωτογραφία αφηγείται</p> 	<p><u>Δραστηριότητες ομαδικότητας και οπτικού γραμματισμού</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Δημιουργούμε στο πάτωμα της σχολικής αίθουσας ένα ψηφιδωτό ή ένα κολάζ από οικογενειακές φωτογραφίες που είχαμε ειδοποιηθεί να φέρουμε μαζί μας (5'). 2. Χωριζόμαστε σε τυχαίες ομάδες. Κάθε ομάδα διαλέγει μία φωτογραφία (όχι από τις φωτογραφίες των μελών της). Παρατηρούμε προσεκτικά τη φωτογραφία την οποία διαλέξαμε και συζητούμε γ' αυτήν (20'). 3. Κρατάμε σημειώσεις και κάθε ομάδα παρουσιάζει προφορικά στην Ολομέλεια (ή, εάν ο χρόνος δεν επαρκεί, ανεβάζει στον τοίχο της e-me) την ιστορία που αφηγείται η φωτογραφία (15'). Εάν κάποια ομάδα το επιθυμεί μπορεί να αφηγηθεί την ιστορία της φωτογραφίας δημιουργώντας ένα θεατρικό δρώμενο. <p>Το ψηφιδωτό ή το κολάζ που δημιουργείται μπορούμε να το φωτογραφήσουμε (εάν όλοι συμφωνούν).</p> <p>Όταν χρειαστεί να παρατηρήσουμε τη φωτογραφία, και πριν αφηγηθούμε την ιστορία της, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε (επιλεκτικά) ερωτήσεις από την τεχνική <i>Artful Thinking</i>. Θυμίζω τα μοτίβα:</p> <p><u>Μοτίβο 1: Διατύπωση ερωτήσεων και έρευνα</u></p> <p><u>Μοτίβο 2: Παρατήρηση και περιγραφή</u></p>

		<p><u>Μοτίβο 3: Σύγκριση και διασύνδεση</u> <u>Μοτίβο 4: Διερεύνηση της πολυπλοκότητας</u> <u>Μοτίβο 5: Εξερεύνηση από διαφορετικές οπτικές γωνίες</u> <u>Μοτίβο 6: Αιτιολόγηση</u></p>
<p>Από τον εαυτό μας και την οικογένειά μας ανοιγόμαστε στον κόσμο. Στο πλαίσιο των δεξιοτήτων της κοινωνικής ζωής, εκτός από την αυτομέριμνα και τον σεβασμό προς τους άλλους, αναπτύσσεται και η επίγνωση της συμμετοχής και της πολιτεότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p>A. Σε επίπεδο γνώσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να γνωρίσουν σημαντικά ιστορικά γεγονότα από την πιο πρόσφατη ιστορία. <p>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αναπτύξουν διερευνητικές δεξιότητες. ✓ Να οργανώνουν την παρουσίαση ενός συνόλου γεγονότων. ✓ Να συνδέουν την προσωπική τους ιστορία με τη «μεγάλη» ιστορία. <p>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία της μικρο-ιστορίας ως ιστορικής προσέγγισης. <p>Φανταζόμαστε ότι βρισκόμαστε πίσω από τον φακό μιας κάμερας. Ο φακός ανοίγει και βλέπουμε το πλαίσιο. Όλα τα αντικείμενα φαίνονται μικρά. Κάνουμε ζουμ και εστιάζουμε σε ένα από αυτά. Το αντικείμενο φαίνεται μεγαλύτερο κι εμείς μπορούμε να παρατηρήσουμε όλες τις λεπτομέρειες. Κάπως έτσι έτσι γίνεται και με την ιστορία μας. Υπάρχει το πλαίσιο, με</p>	<p>Η μικρή ιστορία μέσα στη ... μεγάλη</p> 	<p><u>Δραστηριότητες διερεύνησης, γραπτής έκφρασης και ψηφιακού γραμματισμού</u></p> <p>1. Προσδιορίζουμε γεγονότα-σταθμούς της ζωής μας. Αναζητούμε στο διαδίκτυο σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία του χωριού μας, της πόλης μας, της χώρας μας ή του κόσμου, τα οποία συμπίπτουν με τα γεγονότα-σταθμούς της δικής μας ζωής. Για παράδειγμα: «Την ημέρα που εγώ γεννιόμουν, στις 27 Ιανουαρίου 2010, κυκλοφόρησε το πολυαναμενόμενο iPad της Apple. Βαφτίστηκα στις 11 Ιουλίου της ίδιας χρονιάς, ημέρα που συνέπεσε με τη νίκη της Ισπανίας στο Μουντιάλ ...».</p> <p>Αποθηκεύουμε και σχετικές φωτογραφίες, επειδή θα μας χρειαστούν αργότερα (20').</p> <p>2. Γράφουμε την ιστορία μας ή την ιστορία της οικογένειάς μας σε τρεις στήλες: στην πρώτη η ημερομηνία ή η χρονιά, στη δεύτερη η δική μας ιστορία και στην τρίτη η «μεγάλη» ιστορία (15').</p> <p>3. Διαθέτουμε 3' για να σκεφτούμε τον εαυτό μας και την ιστορία μας ως μέρος της ιστορίας του κόσμου (αναστοχασμός και αποφόρτιση).</p>

<p>γεγονότα του χωριού μας, της πόλης μας, της πατρίδας ή του κόσμου. Η δική μας ιστορία είναι μέρος αυτού του πλαισίου. Κάνοντας ζουμ την βλέπουμε πιο καθαρά, συνεχίζει όμως να καθορίζεται από το πλαίσιο. Ζούμε στην εποχή μας και η εποχή μας επηρεάζει, μας διαμορφώνει. Κι εμείς, με τη σειρά μας, την επηρεάζουμε.</p>		
<p>Σε σχέση με τις δεξιότητες της κοινωνικής ζωής, το 5^ο εργαστήριο στοχεύει στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης (συναντώντας έτσι τις 4Cs δεξιότητες).</p> <p>Οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p>A. Σε επίπεδο γνώσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να γνωρίσουν ποικίλα μουσικά ιδιώματα. <p>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκφράζονται προφορικά με τρόπο ακριβή και συνεκτικό. ✓ Να αποδίδουν νοήματα με εικόνες. <p>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία της μουσικής για τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και για την προσωπική τους εξέλιξη. 	<p>Πες το μ' ένα τραγούδι</p> 	<p><u>Δραστηριότητες ομαδικότητας και οπτικού γραμματισμού</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Στον τοίχο της e-me έχουμε εκ των προτέρων γράψει σε ανάρτηση τον τίτλο του αγαπημένου μας τραγουδιού. Γράφουμε, επίσης, δυο λόγια γι' αυτό, εστιάζοντας σε στοιχεία όπως: <ul style="list-style-type: none"> - Πώς είναι η μουσική του; - Τι λένε τα λόγια του; - Ποια διάθεση δημιουργεί; κ.λπ.. Δίνουμε έτσι τη δυνατότητα στους/στις συμμαθητές/τριές μας να αναζητήσουν και να ακούσουν το τραγούδι, εάν το επιθυμούν. 2. Στην τάξη, εξηγούμε προφορικά γιατί διαλέξαμε αυτό το τραγούδι. Τι σημαίνει για μας; Το έχουμε μήπως συνδέσει με κάποιο γεγονός της ζωής μας (15'); 3. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει το τραγούδι ενός μέλους της και το οπτικοποιεί σύμφωνα με τις υποδείξεις του. Διαπραγματευόμαστε το νόημα του τραγουδιού και τις επιλογές των εικόνων. Μπορούμε να ζωγραφίσουμε οι ίδιοι/ες τις εικόνες ή μπορούμε να τις βρούμε στο διαδίκτυο. Μπορούμε, επίσης, να χρησιμοποιήσουμε κάποια ψηφιακά εργαλεία οπτικοποίησης (π.χ., εργαλεία δημιουργίας συννεφόμενων, ψηφιακών βιβλίων, αφίσας κ.λπ.) (25'). 4. Διαθέτουμε 3' λεπτά για να

		<p>σκεφτούμε τη σημασία που παίζει η μουσική στη δική μας ζωή (αναστοχασμός και αποφόρτιση).</p>
<p>Το εργαστήριο βασίζεται στην αντίληψη ότι ο/η αναγνώστης/στρια, διαβάζοντας ένα λογοτεχνικό κείμενο, προσλαμβάνει τον ήρωα, τον αξιολογεί και τον αποδέχεται ή όχι, ανάλογα με το προσωπικό του πολιτισμικό και αξιακό σύστημα. Έτσι, ο ήρωας, που είναι ένα κατασκεύασμα από λέξεις μέχρι τη στιγμή της ανάγνωσης, μετά από αυτήν παίρνει σάρκα και οστά, καθώς ο/η αναγνώστης/στρια λαμβάνει, διαδοχικά ή εναλλακτικά, θέσεις ταύτισης, απόστασης, κριτικής ή απόρριψης, απολαμβάνοντας, γνωρίζοντας τον εαυτό του/της και διαμορφώνοντας την ταυτότητά του/της μέσα από αυτήν τη διαδικασία (γίνεται ο/η ίδιος/α ο ήρωας-πρωταγωνιστής της δικής του/της ζωής). Γι' αυτό, είναι σημαντικό οι μαθητές/τριες να μην περιγράψουν απλώς έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα, αλλά να εξηγήσουν την προτίμησή τους, δίνοντας έναν προσωπικό τόνο στην αφήγησή τους.</p> <p>Οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p>A. Σε επίπεδο γνώσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αναγνωρίσουν τα διαθέσιμα μέσα για την παρουσίαση ενός λογοτεχνικού ήρωα. <p>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να οργανώνουν την παρουσίαση ενός λογοτεχνικού ήρωα, βασισμένη σε δύο άξονες: εξωτερική περιγραφή - 	<p>Οι ήρωές μου από χαρτί</p> 	<p><u>Δραστηριότητες ομαδικότητας και προφορικού γραμματισμού</u></p> <p>1. Επιλέγουμε έναν αγαπημένο λογοτεχνικό χαρακτήρα και τον συστήνουμε σύντομα στους/στις συμμαθητές/τριές μας θεωρώντας ότι αυτοί δεν έχουν διαβάσει το βιβλίο. Αποφασίζουμε ποιες λέξεις θα χρησιμοποιήσουμε για να τον περιγράψουμε και προσπαθούμε να δείξουμε γιατί τον διαλέξαμε (μας θυμίζει κάτι που σχετίζεται με εμάς; μας χάρισε το βιβλίο ο αγαπημένος μας ξάδελφος; συνδέσαμε την ανάγνωση του βιβλίου με κάποιο σημαντικό γεγονός της ζωής μας (15'));</p> <p>2. Χωριζόμαστε σε ομάδες και παίζουμε το παιχνίδι της ανακριτικής καρέκλας. Κάθε ομάδα ετοιμάζει ερωτήσεις όπως οι παρακάτω (15') και τις υποβάλλει σε στον/στη μαθητή/τρια που κάθεται στην ανακριτική καρέκλα (15'):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πώς μοιάζει ο χαρακτήρας; - Πώς θα περιέγραφε την προσωπικότητά του; - Ποιες είναι οι πιο ενδιαφέρουσες σκέψεις του; - Ποια είναι τα συναισθήματά του; - Ποιο είναι το πιο σημαντικό πράγμα

<p>αξιακός κώδικας.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να οργανώνουν τις ερωτήσεις μιας συνέντευξης. ✓ Να απαντούν με ετοιμότητα στις λεκτικές προκλήσεις. <p><i>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία της Λογοτεχνίας ως βιωματικής εμπειρίας. 		<p>που λέει;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ποια είναι η πιο σπουδαία πράξη του; - Πώς είναι οι σχέσεις του με τους άλλους; - Τι σου αρέσει περισσότερο σε αυτόν; - Τι δεν σου αρέσει; - Τι σου θυμίζει και γιατί; κ.λπ.. <p>Ο ανακρινόμενος πρέπει να απαντήσει με ετοιμότητα και ψυχραιμία.</p>
<p>Το τελευταίο εργαστήριο είναι αφιερωμένο στην αξιολόγηση του προγράμματος και στην αυτο-αξιολόγηση των μαθητών/τριών για τη συμμετοχή τους σε αυτό.</p> <p>Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/τριες θα είναι σε θέση:</p> <p><i>A. Σε επίπεδο γνώσεων</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται ο αναστοχασμός, η αξιολόγηση και η αυτο-αξιολόγηση. <p><i>B. Σε επίπεδο δεξιοτήτων</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να οργανώνουν την αυτο-αξιολόγησή τους με τρόπο αποτελεσματικό, στοχεύοντας στην οικοδόμηση ενός λογικού και τεκμηριωμένου επιχειρήματος βάσει σαφών και προσδιορίσιμων κριτηρίων, αρχών ή αξιών και/ή αδιάσειστων στοιχείων. <p><i>Γ. Σε επίπεδο στάσεων και αξιών</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να εκτιμήσουν την αξία της αναθεώρησης των απόψεών τους. 	<p>Βάζω στόχους και προχωρώ - Αξιολόγηση</p> 	<p>Δραστηριότητες αυτο-αξιολόγησης</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Με συντομία (υπό μορφή bullets) καταγράφουμε ατομικά τις δραστηριότητες του προγράμματος που θεωρούμε σημαντικές και μας άρεσαν ιδιαίτερα (5'). 2. Με συντομία (υπό μορφή bullets) καταγράφουμε όσα μάθαμε από το πρόγραμμα για τον εαυτό μας και για τους άλλους (5'). 3. Αξιολογούμε από το 1-3 τη δική μας συνεισφορά στο πρόγραμμα (5'): <ul style="list-style-type: none"> - Υλοποιήσαμε όλες τις υποχρεώσεις μας; - Ήμαστε συνεργάσιμοι στο πλαίσιο των ομάδων μας; - Προσφέραμε νέες ιδέες; - Συμμετείχαμε στη συζήτηση; - Συμπεριφερθήκαμε με ευγένεια στους άλλους; - Αναθεωρήσαμε κάποιες από τις αρχικές απόψεις μας; 4. Αξιολογούμε από το 1-3 τη λειτουργία των ομάδων (5'): <ul style="list-style-type: none"> - Ολοκληρώθηκαν οι αποστολές που μας ανατέθηκαν; - Ήταν το κλίμα υποστηρικτικό; - Ακούστηκαν και αξιοποιήθηκαν οι απόψεις όλων; - Έγινε η ανάθεση των εργασιών εντός της ομάδας με βάση τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των μελών της;

		<p>5. Με συντομία (υπό μορφή bullets) καταγράφουμε τις δυσκολίες και τις λύσεις που βρήκαμε για να τις αντιμετωπίσουμε (5').</p> <p>6. Γράφουμε καθένας/μία, μέσα σε έναν μεγάλο κύκλο, στον πίνακα, μια λέξη ή φράση που κατά τη γνώμη μας χαρακτηρίζει το πρόγραμμα (5').</p>
--	--	---

Εκπαιδευτικό Υλικό/ Συνδέσεις/

Γενικές πληροφορίες για τις αφηγήσεις ζωής εδώ:

https://fr.wikipedia.org/wiki/Histoire_de_vie.

Για τη μέθοδο παρατήρησης έργων τέχνης Artful Thinking εδώ:

<https://pz.harvard.edu/projects/artful-thinking>. Ειδικότερα για τις ρουτίνες εδώ:

<https://pz.harvard.edu/thinking-routines>.

Για την κριτική σκέψη και την τέχνη στην εκπαίδευση εδώ:

http://www.elliepek.gr/documents/6o_synedrio_eisigiseis/82_karela.pdf.

Για τη δημιουργική γραφή εδώ:

http://archeia.moec.gov.cy/sd/540/dimiourgiki_grafi_odigies_plefseos.pdf.

Φορείς και άλλες συνεργασίες που θα εμπλουτίσουν το πρόγραμμά μας

Αξιολόγηση Προγράμματος - Συνολική αποτίμηση & Αναστοχασμός πάνω στην Υλοποίηση - Εκδηλώσεις διάχυσης

Η ποιοτική αξιολόγηση του προγράμματος μπορεί να περιλαμβάνει συνέντευξη από Focus Groups μαθητών/τριών ενδιαμέσως, αλλά και στο τέλος, ως προς την επίτευξη των δεξιοτήτων βάσει της «πεταλούδας» του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και ημερολόγιο παρατήρησης του/της εκπαιδευτικού.

Βοηθητική μπορεί να είναι η παρακάτω κλείδα:

1. Ήταν σημαντικό (από το 1 έως 5) και σε ποιο πλαίσιο: σε επίπεδο προσωπικό, ομάδας, τάξης, σχολείου, κοινωνίας;
2. Απευθυνόταν και στη συναισθηματική νοημοσύνη (από το 1 έως το 5);
3. Έλαβε υπ' όψιν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών/τριών (από το 1 έως το 5);
4. Ενέπλεξε ενεργητικά όλους/όλες τους μαθητές/τριες (από το 1 έως το 5);

5. Πέτυχε να αναπτύξει τις δεξιότητες στις οποίες στόχευε (από το 1 έως το 5);
6. Συνέβαλε στην επίλυση φανερών ή αφανών συγκρούσεων (από το 1 έως το 5);
7. Ο χρονισμός ήταν σωστός (από το 1 έως το 5);

Ο αναστοχασμός του/της εκπαιδευτικού για την υλοποίηση προβλέπεται να περιλαμβάνει κυρίως προβληματισμό για τον δικό του/της ρόλο:

1. Υπήρξα υποστηρικτικός/ή απέναντι στους/στις μαθητές/τριες;
2. Επέλυσα τις απορίες τους;
3. Χειρίστηκα αποτελεσματικά τα εμπόδια και τις συγκρούσεις;
4. Ενέπλεξα στον διάλογο και στις δραστηριότητες όλους/ες τους/τις μαθητές/τριες;
5. Διαφοροποίησα τις δραστηριότητες ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών;
6. Προστάτευσα τους/τις πιο ευάλωτους μαθητές/τριες.
7. Επέτρεψα την ελεύθερη έκφραση των μαθητών/τριών;

Ως προς τη διάχυση του προγράμματος, το σχολείο θα μπορούσε να οργανώσει έκθεση με τα έργα των μαθητών: γραπτές αφηγήσεις, ζωγραφιές, μουσείο αγαπημένων έργων τέχνης και λογοτεχνικών ηρώων κ.λπ. ή να τα αναρτήσει στην ιστοσελίδα του. Εάν οι μαθητές/τριες διατυπώσουν επιφυλάξεις για τη δημοσιότητα, όλα τα έργα θα μπορούσαν να εκτίθενται στην αίθουσα της συγκεκριμένης τάξης.

Σημειώσεις:

Υποδειγματικό Υλικό- Δειγματικά Φύλλα εργασίας - Περιγραφή εργαστηρίων & δράσεων

Εισαγωγικά

Το Πρόγραμμα προϋποθέτει **κλίμα ασφάλειας και εμπιστοσύνης** μέσα στην τάξη, καθώς όσα ακούγονται σχετίζονται με προσωπικές εμπειρίες που πρέπει να αντιμετωπίζονται από όλους με σεβασμό και ευαισθησία³.

Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί όταν ο/η εκπαιδευτικός:

- δεν χειραγωγεί τη συζήτηση.
- δεν εκβιάζει τη συμφωνία ή την επίλυση μιας διαφωνίας, αλλά αφήνει να ξετυλιχτούν οι αμφιβολίες και οι διϊστάμενες απόψεις.
- ακούει ενεργητικά όσα θέλουν να εκφράσουν οι μαθητές/τριες, χωρίς να βιάζεται να εκφράσει τις δικές του/της απόψεις.
- αναγνωρίζει τη συνεισφορά κάθε μαθητή/τριας στη συζήτηση, μαθαίνοντας και τους/τις μαθητές/τριες να κάνουν το ίδιο.
- μαθαίνει τους/τις μαθητές/τριες να έχουν αυτοέλεγχο.
- προσπαθεί να εντάξει στον διάλογο και στις δραστηριότητες όλους/ες τους/τις μαθητές/τριες, σεβόμενος όμως τις επιφυλάξεις.
- δείχνει θάρρος στη συζήτηση, ιδιαίτερα στην περίπτωση που συζητούνται θέματα αμφιλεγόμενα, ευαίσθητα ή πολύπλοκα.
- χρησιμοποιεί το χιούμορ στην περίπτωση που χρειάζεται να αναδιατυπώσει απόψεις και ιδέες των μαθητών/τριών.
- προστατεύει τα μέλη από το «άνοιγμα» στην ομάδα και προστατεύει τα μέλη της ομάδας με ιδιαιτερότητες.

1^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Στο 1^ο εργαστήριο οι μαθητές/τριες εκφράζονται προφορικά με τρόπο αυθόρμητο, δοκιμάζοντας να εκτεθούν ενώπιον των συμμαθητών/τριών τους και να παρουσιάσουν προσωπικές στιγμές και γεγονότα.

Συχνά όλοι/ες μας δυσκολευόμαστε να μιλήσουμε για τα συναισθήματά μας. Χαρά, λύπη, ανία, οργή είναι καλό να εκφραστούν, όμως να εκφραστούν με κάποια αποστασιοποίηση μέσω της αφήγησης των περιστατικών που τα προκάλεσαν. Παρότι οι εμπειρίες και τα γεγονότα της ζωής μας διαφέρουν (διαφορετικό φύλο, καταγωγή, μητρική γλώσσα κ.λπ.), μας ενώνουν κοινά χαρακτηριστικά: γελάμε με τα ίδια πράγματα, μας κουράζουν ή μας οργίζουν ή μας φοβίζουν τα ίδια πράγματα.

Προφανώς, πρέπει να έχει προηγηθεί η ανάγνωση του κειμένου που αποτελεί την αφετηρία του προγράμματος (*Μια μεγάλη τοιχογραφία από επιθυμίες, από*

³ Εξάλλου, αυτός είναι ο λόγος που οι αφηγήσεις οι οποίες ζητούνται από τους μαθητές/τριες περιορίζονται από άξονες, έτσι ώστε να αποφευχθεί η αναφορά σε λεπτά και αμφιλεγόμενα θέματα.

δυσκολίες και αντιφάσεις, από συγκλίσεις και αποκλίσεις συμβάλλουν στο να ανακαλύψουμε τον εαυτό μας ως έναν άλλο και τον άλλο ως έναν εαυτό) και κάποια συζήτηση επ' αυτού για την προετοιμασία των μαθητών/τριών.

Ως προοργανωτής μπορεί προαιρετικά να λειτουργήσει η ανάγνωση από τον/την εκπαιδευτικό ή η **ανάρτηση σε μία εκπαιδευτική πλατφόρμα** των παρακάτω κειμένων (Παράρτημα ΙΙΙ), τα οποία οι μαθητές/τριες θα κληθούν να σχολιάσουν:

- Αυτοβιογραφική αφήγηση του ποιητή Κ.Π. Καβάφη.
- Σύντομο απόσπασμα από την *Αυτοβιογραφία* του Μάρκου Βαμβακάρη.
- «Σύντομος Βιογραφία του Ποιητού Κωνσταντίνου Καβάφη (και του καθενός μας – άλλωστε)» του Ν. Εγγονόπουλου.

Το εργαστήριο θα είναι πιο αποτελεσματικό εάν υλοποιηθεί σε **συνεργασία** με τον/τη Φιλολόγο. Μπορεί να πλαισιώσει το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας (αφήγηση, βιογραφία, κειμενικά είδη) ή/και της Λογοτεχνίας (σύνδεση με τα βιογραφικά αφηγηματικά κείμενα που ανθολογούνται στα σχολικά εγχειρίδια).

☒ Παρόλο που οι δραστηριότητες μπορούν να θεωρηθούν ασκήσεις καλλιέργειας του προφορικού λόγου, επειδή σε αυτές οι μαθητές/τριες αφηγούνται ευαίσθητες προσωπικές εμπειρίες, είναι σκόπιμο ο/η εκπαιδευτικός να μην παρεμβαίνει με διορθώσεις, αλλά να είναι διακριτικός επιτρέποντας την αυθόρμητη έκφραση των μαθητών/τριών.

Επέκταση

1. Παίρνουμε συνέντευξη από κάποιον/α συμαθητή/τρια μας (ενδεχομένως και μπροστά σε κάμερα). Ετοιμάζουμε τις ερωτήσεις της συνέντευξης στο πλαίσιο ομάδων και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού. Συμφωνούμε για τους κανόνες, ώστε να μην φέρουμε σε δύσκολη θέση όποιον/α δίνει τη συνέντευξη.

2^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Οι συστάσεις μπορούν να γίνουν με όποιον τρόπο προτιμούμε. Εδώ προτείνεται η περιγραφή να γίνει προφορικά, αλλά οι μαθητές/τριες μπορούν, επίσης, να ζωγραφίσουν, να φτιάξουν καρικατούρες, να δημιουργήσουν το γενεαλογικό τους δέντρο (και ψηφιακά) κ.λπ..

Είναι σκόπιμο να έχει διευκρινιστεί στους/στις μαθητές/τριες με ποιον τρόπο χαρακτηρίζουμε πρόσωπα: α) από τα λόγια τους, β) από τις πράξεις τους, γ) από το τι λένε οι άλλοι γι' αυτούς. Υπ' αυτήν την έννοια, μπορεί να υπάρξει συνεργασία με τον/τη Φιλολόγο, δεδομένου ότι στα μαθήματα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και της Λογοτεχνίας παρουσιάζονται τέτοια στοιχεία. Επιπλέον, στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας διδάσκεται η περιγραφή.

☒ Οι αφηγήσεις ζωής συνδέονται σχεδόν αποκλειστικά με την προφορική αφήγηση. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα προστίθεται, με διάφορες δραστηριότητες, και η γραπτή έκφραση.

Επέκταση

1. Μπορούμε να εξετάσουμε την προέλευση του επωνύμου μας και τη σύνδεσή του με ονόματα οδών, πλατειών, συνοικιών κ.λπ., συνδέοντας έτσι το εργαστήριο με το μάθημα της Τοπικής Ιστορίας.
2. Βλέπουμε καρικατούρες διάσημων προσώπων. Συζητούμε για τις προθέσεις του καλλιτέχνη, για το τι αποκαλύπτουν σε σχέση με το πρόσωπο που εικονίζεται κ.λπ.. Φανταζόμαστε την ιστορία του. Εάν επιλεγεί αυτή η εναλλακτική δραστηριότητα, προτείνεται η συνεργασία με τον εκπαιδευτικό των Καλλιτεχνικών.

3^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Το εργαστήριο μπορεί να υλοποιηθεί σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό των Καλλιτεχνικών.

Η τεχνική των μοτίβων έντεχνου συλλογισμού (*Artful Thinking*) εδώ εξυπηρετεί τους στόχους του συγκεκριμένου εργαστηρίου, όμως θα μπορούσε να αποτελέσει από μόνη της το θέμα ενός ολόκληρου προγράμματος δεδομένου ότι με αυτήν καλλιεργούνται πολλές δεξιότητες από αυτές που επιδιώκουμε να καλλιεργηθούν στα εργαστήρια δεξιοτήτων. Πάντως, για τις ανάγκες του συγκεκριμένου εργαστηρίου, μπορούν να αξιοποιηθούν επιλεκτικά κάποια από τα μοτίβα (οι προτεινόμενες ερωτήσεις μπορούν να δοθούν στους/στις μαθητές/τριες από τον/την εκπαιδευτικό σε φωτοτυπία).

Επέκταση

1. Μπορούμε να αφηγηθούμε την ιστορία της φωτογραφίας δημιουργώντας ένα θεατρικό δρώμενο.
2. Εναλλακτικά, όποιος έφερε τη φωτογραφία αφηγείται προφορικά την ιστορία της από τη δική του/της πλευρά.
3. Παρατηρούμε προσεκτικά προσωπογραφίες και αυτοπροσωπογραφίες σπουδαίων ζωγράφων. Γράφουμε μια ιστορία με βάση τους ζωγραφικούς πίνακες (και σε αυτήν την εναλλακτική άσκηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί η τεχνική των μοτίβων έντεχνου συλλογισμού (*Artful Thinking*)).
3. Παρακολουθούμε αποσπάσματα από βιογραφικές ταινίες. Συζητούμε εάν αφηγούνται ολόκληρη τη ζωή ενός προσώπου ή μόνον κάποιο κρίσιμο γεγονός της ζωής του, τον τρόπο με τον οποίο αφηγούνται, την αντικειμενικότητα ή την υποκειμενικότητα της αφήγησης.

4^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Το εργαστήριο μπορεί να υλοποιηθεί σε συνεργασία με όποιον/α εκπαιδευτικό διδάσκει το μάθημα της Ιστορίας. Ειδικότερα, εάν υλοποιηθεί στη Γ' Γυμνασίου, μπορεί να συνδεθεί με την Τοπική Ιστορία.

Το εργαστήριο βασίζεται στην αντίληψη που θέλει την Ιστορία να απομακρύνεται από την αποκλειστική περιγραφή των σημαντικών γεγονότων και από την αποκλειστική αναφορά σε σημαντικά ιστορικά πρόσωπα (γεγονοτολογική ιστορία/*histoire événementielle*). Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το ιστορικό ενδιαφέρον μετατίθεται από την πολιτική και διπλωματική ιστορία, από τη μελέτη των προσωπικοτήτων και των μαχών, στο καθημερινό, στο οικονομικό, στο κοινωνικό, στις νοοτροπίες, στις συλλογικές αντιλήψεις. Η μικρο-ιστορία γίνεται κι αυτή αντικείμενο μελέτης.

☒ Σε σχολεία ετερογενή, ως προς την πολιτισμική βιογραφία των μαθητών/τριών, είναι σημαντικό να καλλιεργηθεί ο σεβασμός και η κατανόηση για την ιστορία του άλλου, δεδομένου ότι υπάρχει περίπτωση οι δύο πολιτισμικές παραδόσεις να έχουν συγκρουστεί στο παρελθόν ή ακόμα και να εξακολουθούν να συγκρούονται στο παρόν.

Επέκταση

1. Δημιουργούμε μια ψηφιακή χρονογραμμή, με προσθήκη πολυμεσικού υλικού. Εντάσσουμε γεγονότα της δικής μας ζωής, αλλά και γεγονότα ιστορικά. Για τη δημιουργία της ψηφιακής χρονογραμμής, μπορούμε να επιλέξουμε οποιοδήποτε από τα διαθέσιμα ψηφιακά εργαλεία.
2. Δημιουργούμε χρονολόγιο, ημερολόγιο, φωτογραφικό λεύκωμα.
3. Δημιουργούμε ψηφιακό φωτογραφικό λεύκωμα (φωτοβιογραφία) με οποιοδήποτε από τα διαθέσιμα ψηφιακά εργαλεία.

5^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Το εργαστήριο μπορεί να υλοποιηθεί σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό της Μουσικής.

Η τεχνική της οπτικοποίησης, που συνδυάζει τη λειτουργία της εικόνας με το κείμενο ή -εδώ- με τον ήχο, ενισχύει τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών αφού έτσι εμπλέκονται ενεργά στη δημιουργία αλλά και στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας για το κατά πόσον ο συνδυασμός των εικόνων που επιλέγονται ανταποκρίνεται στο μήνυμα. Επιπλέον, συμβάλλει στον πολυτροπικό γραμματισμό.

Επέκταση

1. Μπορούμε να κάνουμε το ίδιο χρησιμοποιώντας, αντί για τραγούδι, ένα ποίημα, έναν ζωγραφικό πίνακα κ.λπ..

6^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Το Εργαστήριο μπορεί να υλοποιηθεί σε συνεργασία με τον/τη Φιλολόγο και να ενταχθεί στο μάθημα της Λογοτεχνίας.

Την ίδια διαδικασία θα μπορούσαμε να ακολουθήσουμε και με ένα ιστορικό πρόσωπο, οπότε, σε αυτήν την περίπτωση, χρήσιμη θα ήταν η συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό που διδάσκει Ιστορία.

📌 Επιμένουμε οι σχολιασμοί και οι απόψεις που διατυπώνονται να είναι πιστοί στον ήθος του επιλεγμένου χαρακτήρα.

Επέκταση

1. Ετοιμάζουμε ένα διάγραμμα που να απεικονίζει τον ρόλο και τις σχέσεις των προσώπων τα οποία συνδέονται με τον κεντρικό χαρακτήρα (εννοιολογικό χάρτη, γενεαλογικό δέντρο κ.λπ.).

2. Ετοιμάζουμε το βιογραφικό σημείωμα του χαρακτήρα.

3. Γράφουμε μερικές σελίδες ημερολογίου ή επιστολές όπως θα μπορούσε να τις έχει γράψει ο χαρακτήρας.

4. Υποθέτουμε ότι δημιουργούμε λογαριασμό του χαρακτήρα μας σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Αποφασίζουμε ποιες φράσεις, φωτογραφίες, τραγούδια, links κ.λπ. θα προσθέταμε. Πώς ο χαρακτήρας θα σχολίαζε θέματα που απασχολούν την ομάδα μας ή τι θα συζητούσε με τους λογοτεχνικούς χαρακτήρες των συμμαθητών/τριών μας.

5. Δημιουργούμε την ιστορία του ήρωά μας ψηφιακά.

6. Δημιουργούμε ένα debate ανάμεσα σε λογοτεχνικούς χαρακτήρες με αντίθετους αξιακούς κώδικες.

7^ο Εργαστήριο

Περιγραφή

Το 7^ο εργαστήριο εστιάζει στον αναστοχασμό για το πρόγραμμα και στην αυτο-αξιολόγηση μαθητών/τριών.

Ενδεικτικές δραστηριότητες για την περιγραφική αξιολόγηση

Οι μαθητές/τριες μπορούν να αξιολογηθούν με φόρμες αυτο-αξιολόγησης. Μπορούν, επίσης, να αξιολογηθούν από τον/την εκπαιδευτικό και μέσω παρατήρησης σε σχέση με τον τρόπο εργασίας και συνεργασίας τους, αλλά και σε σχέση με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων στις οποίες στόχευε το πρόγραμμα. Οι παρατηρήσεις θα αποτυπώνονται με κλίμακες.

Φύλλα περιγραφικής αυτο-αξιολόγησης

Δεδομένου ότι το 7^ο εργαστήριο εστιάζει στον αναστοχασμό για το πρόγραμμα και στην αυτο-αξιολόγηση των μαθητών/τριών, δεν απαιτείται επιπρόσθετο ερωτηματολόγιο περιγραφικής αυτο-αξιολόγησης.

Ωστόσο, δίνεται ένα δείγμα για την περίπτωση που, για λόγους έλλειψης χρόνου, το 7^ο εργαστήριο παραλειφθεί.

Τίτλος προγράμματος	
Κατά τη γνώμη μου, ο σημαντικότερος στόχος του προγράμματος ήταν ...	
Το πρόγραμμα με έμαθε ...	
Το πρόγραμμα με βοήθησε να μπορώ ...	
Το πρόγραμμα με βοήθησε να αναθεωρήσω την άποψή μου ...	
Στο πρόγραμμα μου άρεσε ...	
Στο πρόγραμμα θα άλλαζα ...	
Η συμβολή μου στο πρόγραμμα ήταν ...	
Η συνεργασία μου με την ομάδα ήταν ...	
Από όσα έργα έκανα μόνος/η μου ή με την ομάδα μου θα επέλεγα ...	

Σημειώνεται ότι το φύλλο εργασίας, κατάλληλα τροποποιημένο, θα μπορούσε να δίνεται στο τέλος κάθε εργαστηρίου.

Ως βασικοί περιγραφικοί δείκτες για την αφηγηματική επάρκεια, την ενεργητική ακρόαση και την παρατήρηση μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι προτεινόμενοι από το Συμβούλιο της Ευρώπης, σ. 65 (βλ. βιβλιογραφία).

Περιγραφή ενδεικτικών δραστηριοτήτων για το portfolio μαθητή/-τριας

Οι μαθητές/τριες μπορούν να σχεδιάσουν τον προσωπικό τους φάκελο, χρησιμοποιώντας στοιχεία από τις δραστηριότητες μέσα στην τάξη, αλλά και προσωπικά και οικογενειακά τεκμήρια (φωτογραφίες, ημερολόγια, αφηγήσεις γονιών και παππούδων, παιδικά παιχνίδια κ.λπ.) που θα υποστηρίξουν τις αφηγήσεις τους.

Για να αποφασίσουν τι θα περιλαμβάνει ο προσωπικός τους φάκελος, μπορούμε να τους δώσουμε την εξής οδηγία:

«Φανταστείτε ότι ετοιμάζετε μια βαλίτσα με τα πιο πολύτιμα πράγματά σας. Τι θα βάζατε σε αυτήν; Εξηγείστε την επιλογή σας. Διαλέξτε, επίσης, μία από τις ατομικές ή ομαδικές εργασίες που υλοποιήσατε στην τάξη. Τέλος, προσθέστε ένα σύντομο κείμενο στο οποίο θα περιγράφετε τις εντυπώσεις σας από τα εργαστήρια. Τι σας άρεσε; Τι σας έφερε σε δύσκολη θέση; Τι μάθατε για τον εαυτό σας; Τι μάθατε για τους συμμαθητές σας;».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Βιογραφική προσέγγιση (*recit de vie*)

Η βιογραφική προσέγγιση αναπτύχθηκε από την αρχή του 20^{ου} αιώνα στο πεδίο της ιστορίας, της κοινωνιολογίας, της κοινωνικής ψυχολογίας, της εθνολογίας, της ανθρωπολογίας, της φιλοσοφίας κ.λπ.. Ωστόσο, μόνον πρόσφατα έχει εισαχθεί και στο πεδίο της εκπαίδευσης, κυρίως στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων (Dominicé, 2002). Συγχρόνως, όλο και μεγαλύτερος αριθμός ερευνητών υποστηρίζει τη μεγάλη εκπαιδευτική αξία του αφηγηματικού λόγου για τα παιδιά (Delory-Momberger, 2005), εστιάζοντας στο ότι ευνοεί την ανάπτυξη του διαλόγου, της επικοινωνίας και της συναισθηματικής νοημοσύνης (Wright, 2007). Αντίθετα με τα ΜΜΕ, τα οποία προωθούν την παθητική ακρόαση, οι αφηγήσεις ζωής προϋποθέτουν τη διάδραση, την αμοιβαιότητα και τον αναστοχασμό. Ως «προσωποποιημένο» προφορικό είδος, αγκιστρωμένο στο βίωμα και στο συγκεκριμένο, οι αφηγήσεις ζωής συνεισφέρουν στο ρίζωμα των αξιών και στη διαμόρφωση της ταυτότητας.

Η βιογραφική προσέγγιση, μέσα από τη γνώση της ζωής μεμονωμένων ατόμων, μας επιτρέπει την κατανόηση των κοινωνικών δομών στα πλαίσια ενός δεδομένου κοινωνικο-ιστορικού συγκείμενου. Οι αφηγήσεις ζωής των μεμονωμένων ατόμων, ταξινομημένες από τον Bertaux (2003) σε τρεις κατηγορίες ως προς τη λειτουργία τους (διερευνητικές, αναλυτικές, εκφραστικές), υπερβαίνουν το επίπεδο του «εγώ» και παραπέμπουν στην κοινωνική εγγραφή του ατόμου: στις σχέσεις του με την κοινωνική συλλογικότητα, στις σχέσεις κοινωνικών συλλογικοτήτων μεταξύ τους, στους τρόπους εσωτερίκευσης προτύπων και αξιών, αλλά και στους τρόπους με τους οποίους το μεμονωμένο άτομο τοποθετείται σε σχέση με τα τελευταία, συμβάλλοντας στην εξέλιξη, στην αλλαγή. Διαχρονικότητα και υποκειμενικότητα είναι οι βασικές διαστάσεις της βιογραφικής προσέγγισης, η οποία, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης δράσης, αντιμετωπίζεται ως μοχλός κοινωνικής αλλαγής και, ως εκ τούτου, συνδέεται άμεσα με τον σεβασμό του εαυτού και του άλλου. Η αναγνώριση των κινήτρων των πράξεων και των αποφάσεών μας, η διατήρηση της ατομικής και συλλογικής μνήμης (Ricoeur, 2000), η καλύτερη κατανόηση του εαυτού μας, η ενσυναίσθηση σε σχέση με τους άλλους, το θάρρος και η απελευθέρωση που γεννά, είναι μερικά από τα πλεονεκτήματα της βιογραφικής μεθόδου. Όμως, δεν λείπει και η διακινδύνευση: ο ναρκισσισμός, η μισαλλοδοξία και η διάθεση εξιδανίκευσης είναι ορισμένα από τα ελαττώματα που υπάρχει κίνδυνος να έρθουν στην επιφάνεια και χρειάζεται να αντιμετωπιστούν.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Bertaux, D. (2003). *Les récits de vie*. Paris: Nathan Université.

Delory-Momberger, C. (2005). *Histoire de vie et recherche biographique en éducation*. Paris : Economica.

Dominicé, P. 2002. *L'histoire de vie comme processus de formation*. Paris: L'Harmattan (2ème édition).

Ricoeur, P. (2000). *La mémoire, l'histoire, l'oubli*. Paris: Seuil.

Ricoeur, P. (2008). *Ο ίδιος ο εαυτός ως άλλος*. Μτφ. Β. Ιακώβου. Αθήνα: Πόλις.

Todorov, T. (1995). *Les abus de la mémoire*. Paris: Arléa.

Wright, S. (2007) *Graphic-narrative Play: Young Children's Authoring through Drawing and Telling*. Στο: <http://www.ijea.org/v8n8/v8n8.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Artful Thinking

Βασικές ρουτίνες στοχαστικού διαλόγου με αφορμή έργα τέχνης

πηγή: <http://pzweb.harvard.edu/tc/routines.cfm>

Στόχος		Δέσμη ερωτημάτων
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη διερευνητικής και ερμηνευτικής ικανότητας των μαθητών/τριών • Ανάπτυξη επιχειρηματολογίας • Κατανόηση εναλλακτικών προσεγγίσεων 	Γιατί το λες αυτό;	<ul style="list-style-type: none"> • Τι συμβαίνει σε αυτό το έργο τέχνης; • Τι βλέπεις και το λες αυτό;
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη συνθηκών για βαθύτερη έρευνα 	Σκέφτομαι, προβληματίζομαι	<ul style="list-style-type: none"> • Τι νομίζεις ότι γνωρίζεις σχετικά με αυτό το έργο τέχνης; • Τι ερωτήσεις ή απορίες έχεις όταν το παρατηρείς; • Παρατηρώντας το έργο, τι θα ήθελες να διερευνήσεις;
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη προσεκτικών εκτιμήσεων σχετικά με το γιατί κάτι παρουσιάζεται με συγκεκριμένο τρόπο 	Βλέπω, σκέφτομαι	<ul style="list-style-type: none"> • Τι βλέπεις στο έργο τέχνης που σου προξενεί το ενδιαφέρον; • Τι νομίζεις γι' αυτό που βλέπεις; Ποιες είναι οι πρώτες σου εκτιμήσεις; • Σου προκαλούνται ερωτήσεις-απορίες σε σχέση με αυτό που βλέπεις;
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη ποιοτικών ερωτήσεων, προβληματισμών 	Δημιουργικές ερωτήσεις	<ul style="list-style-type: none"> • Κάνε τουλάχιστον 12 καταιγιστικές ερωτήσεις σχετικά με το έργο τέχνης που βλέπεις. • Επανεξέτασε τις ερωτήσεις και άρχισε να προσεγγίζεις τις περισσότερο ενδιαφέρουσες. • Επίλεξε την πιο σημαντική και συζήτησέ την στην ομάδα σου για λίγα λεπτά. Μπορείς να κάνεις το ίδιο και για άλλες σημαντικές ερωτήσεις. • Στοχάσου: ποιες νέες ιδέες σου προκλήθηκαν που δεν τις είχες πριν από τη συζήτηση;
<ul style="list-style-type: none"> • Κατανόηση μη γνωστών εννοιών και σύνδεσή τους με αυτές που οι μαθητές/τριες ήδη γνωρίζουν: 	Δημιουργικές συγκρίσεις	<ul style="list-style-type: none"> • Τι βλέπεις σε αυτό το έργο τέχνης; Τι γνωρίζεις σχετικά; • Σύγκρινε: διάλεξε μία από τις

<p>ενίσχυση της δεξιότητας της μεταφοράς/αναλογίας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενεργοποίηση δημιουργικής σκέψης 		<p>προτεινόμενες κατηγορίες ή γράψε μία δική σου.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Φαντάσου: αν αυτό το έργο τέχνης ήταν: ... (διάλεξε κατηγορία), τι θα ήταν; • Εξήγησε γιατί, χρησιμοποιώντας τρία επιχειρήματα. <p>ΣΗΜ. Κατηγορίες: μουσικά όργανα, φυτά, παιχνίδια, μέλη του σώματος, άλλα έργα τέχνης, κ.λπ.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ενεργοποίηση γραπτής έκφρασης Δέσμη ερωτημάτων 	<p>Αρχή, μέση ή τέλος</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Διάλεξε ένα από τα παρακάτω ερωτήματα: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Αν αυτό το έργο τέχνης αποτελεί την αρχή μιας ιστορίας, τι θα συμβεί μετά; ✓ Αν αυτό το έργο τέχνης αποτελεί τη μέση μιας ιστορίας, τι έχει προηγηθεί και τι θα συμβεί μετά; ✓ Αν αυτό το έργο τέχνης αποτελεί το τέλος μιας ιστορίας, τι έχει προηγηθεί;
<ul style="list-style-type: none"> • Ενεργοποίηση γραπτής έκφρασης • Ενεργοποίηση στοχαστικής διάθεσης πριν από την έναρξη διαλόγου για το έργο τέχνης • Ενεργοποίηση στοχασμού για περαιτέρω σκέψεις που αναδύονται από ένα έργο τέχνης 	<p>Προσεκτικό κοίταγμα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παρατήρησε το έργο τέχνης προσεκτικά για 1'. Άφησε τη ματιά σου να αναρωτηθεί. • Κατάγραψε 10 λέξεις ή φράσεις σχετικά με οποιοδήποτε θέμα/στοιχείο του έργου που σου προξένησε ενδιαφέρον. • Επανάλαβε τη διαδικασία.
<ul style="list-style-type: none"> • Ενεργοποίηση γραπτής έκφρασης 	<p>Χρώματα, σχήματα γραμμές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παρατήρησε το έργο τέχνης για λίγα λεπτά. Τι βλέπεις; Τι παρατηρούν οι συμμαθητές/τριές σου; • Παρατήρησε και περίγραψε τα χρώματα, τα σχήματα και τις γραμμές. Φτιάξε τρεις στήλες και γράψε τις παρατηρήσεις σου. • Διάλεξε ένα χρώμα, ένα σχήμα, ή μια γραμμή από αυτά που κατέγραψες στις στήλες: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Πώς αυτό το χρώμα συμβάλλει στο μήνυμα που εκπέμπεται από το έργο;

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Πώς συμβάλλει στη συναισθηματική σου κατάσταση όταν παρατηρείς το έργο; ✓ Επηρεάζει το θέμα του έργου; ✓ Τι νέες ιδέες σου γεννιούνται τις οποίες δεν είχες πριν παρατηρήσεις προσεκτικά το χρώμα; • Κάνε το ίδιο και για άλλα χρώματα, σχήματα και γραμμές.
<ul style="list-style-type: none"> • Ενεργοποίηση γραπτής έκφρασης • Συνειδητοποίηση νέας πληροφορίας 	Τίτλοι	<p>Πριν αρχίσει η προσέγγιση του έργου τέχνης βάσει κάποιου εκπαιδευτικού σεναρίου ο/η εκπαιδευτικός ρωτά:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Αν επρόκειτο να γράψεις έναν τίτλο για αυτό το έργο τέχνης ο οποίος θα ήθελες να καλύπτει τα πιο βασικά του σημεία, ποιος θα ήταν αυτός; <p>Μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού σεναρίου ο/η εκπαιδευτικός ρωτά:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Θα άλλαζες τον τίτλο μετά την ολοκλήρωση της συζήτησής μας; Σε τι διαφέρει από τον προηγούμενο;
Ενεργοποίηση αναστοχασμού	Συνδέω, επεκτείνω, προκαλώ	<ul style="list-style-type: none"> • Πώς οι ιδέες και οι πληροφορίες που αναδύονται από το έργο τέχνης συνδέονται με αυτά που ήδη γνωρίζεις; • Ποιες νέες ιδέες σου δημιουργήθηκαν παρατηρώντας το έργο τέχνης, οι οποίες σε οδήγησαν σε άλλες κατευθύνσεις από αυτές προς τις οποίες προσανατολιζόσουν; • Τι είναι για σένα ακόμα δύσκολο να κατανοήσεις ή αποτελεί πρόκληση για κατανόηση καθώς παρατηρείς το έργο τέχνης; • Τι απορίες, ανησυχίες έχεις καθώς το παρατηρείς;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Α. Αυτοβιογραφικό σημείωμα του ποιητή Κ.Π. Καβάφη

«Είμαι Κωνσταντινουπολίτης την καταγωγήν, αλλά εγεννήθηκα στην Αλεξάνδρεια - σ' ένα σπίτι της οδού Σερίφ· μικρός πολύ έφυγα, και αρκετό μέρος της παιδικής μου ηλικίας το πέρασα στην Αγγλία. Κατόπιν επισκέφθην την χώραν αυτήν μεγάλος, αλλά για μικρόν χρονικόν διάστημα. Διέμεινα και στη Γαλλία. Στην εφηβικήν μου ηλικίαν κατοίκησα υπέρ τα δύο έτη στην Κωνσταντινούπολη. Στην Ελλάδα είναι πολλά χρόνια που δεν επήγα. Η τελευταία μου εργασία ήταν υπαλλήλου εις ένα κυβερνητικόν γραφείον εξαρτώμενον από το υπουργείον των Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου. Ξέρω Αγγλικά, Γαλλικά και ολίγα Ιταλικά».

Β. Μάρκος Βαμβακάρης, Αυτοβιογραφία, Αθήνα: Παπαζήσης, 1978.

«Τράβηξε η καρδιά μου να γράψω την ιστορία μου. Θέλω να την ιδώ γραμμένη και να τη διαβάσω απ' την αρχή ως το τέλος σα να ήταν κάποιου άλλου. Πιστεύω πως έτσι θα ξεθυμάνει το φούσκωμα της καρδιάς που μου σταλάξανε τόσα πολλά και διάφορα, τέτοια που ο καθένας δεν θα ήθελε να τα 'χει στη δική του την ιστορία. Έχω σκοπό να δημοσιέψω κιόλας την ιστορία μου. Η χριστιανή που μου κάνει το γραμματικό λέει πως οι πρώτοι χριστιανοί ξεμολογιόντουσαν δυνατά, μπρος σε όλο τον κόσμο, κι όλος ο λαός τούς συγχωρούσε και ξαλάφρωναν για καλά. Όμως τώρα ο κόσμος είναι χαλασμένος και ξέρω πως σήμερα θα βρεθούνε πολλοί που θα σκεφτούνε πως έπρεπε να ντραπώ να ομολογήσω πολλά πράγματα. Εγώ θα πάρω το θάρρος τους τέτοιους να μην τους λογαριάσω. **Ο άνθρωπος, για να λέγεται αληθινός άνθρωπος, πρέπει να μπορεί νά 'ρθει και στη θέση του άλλου, του ομοίου του.** Γιατί απ' όσα θα σας πω και τα παθήματα και τα φταιξίματα ίδια είναι. Και τα φταιξίματα είναι κι αυτά παθήματα».

Γ. Νίκος Εγγονόπουλος, «Σύντομος Βιογραφία του Ποητού Κωνσταντίνου Καβάφη (και του καθενός μας –άλλωστε)».

νταλγκαδιασμένος και βαρύς
γυρνάει τα στενορρύμια
της πολιτείας της άχαρης
που τρώει τα σωθικά του
σ' αυτήν εδώ γεννήθηκε
σ' αυτή θε ν' αποθάνη
εδώ πίκρες τον πότισαν κρουνηδόν
εδώ τον βασάνισαν
μόνος του
πίστεψε –φορές–
πως τη χαράν ευρήκε σπανίως
κάποτε θέλησε κι αυτός

κάπου μακριά να φύγη
μα εκατέβη στο γιαλό
και δεν είχε καράβι.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Bertaux, D. (2003). *Les récits de vie*. Paris: Nathan Université.
- Delory-Momberger, C. (2005). *Histoire de vie et recherche biographique en éducation*. Paris : Economica.
- Dominicé, P. 2002. *L'histoire de vie comme processus de formation*. Paris: L'Harmattan (2ème édition).
- Ricoeur, P. (2000). *La mémoire, l'histoire, l'oubli*. Paris: Seuil.
- Ricoeur, P. (2008). *Ο ίδιος ο εαυτός ως άλλος*. Μτφ. Β. Ιακώβου. Αθήνα: Πόλις.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2020), *Πλαίσιο αναφοράς ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό*. Τόμ. 1: Περιεχόμενο, έννοιες και μοντέλο. Μτφ. Μ. Παΐζη και επιμέλεια Η. Μακρή.
- Todorov, T. (1995). *Les abus de la mémoire*. Paris: Arléa.
- Wright, S. (2007). *Graphic-narrative Play: Young Children's Authoring through Drawing and Telling*. Στο: <http://www.ijea.org/v8n8/v8n8.pdf>

Πηγές για τις εικόνες (κατά σειράν):

<https://www.universitylutheran.church/storytelling.html>

Φωτογραφία από [Geralt Altmann](https://pixabay.com/el/users/geralt-9301/?utm_source=link-attribution&utm_medium=referral&utm_campaign=image&utm_content=90057) από το [Pixabay](https://pixabay.com/el/?utm_source=link-attribution&utm_medium=referral&utm_campaign=image&utm_content=90057)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Self-Portrait_with_a_Bandaged_Ear_-_Vincent_van_Gogh.jpg

Φωτογραφία από [Please support me! Thank you!](https://pixabay.com/el/users/artrose-16042123/?utm_source=link-attribution&utm_medium=referral&utm_campaign=image&utm_content=6159013) από το [Pixabay](https://pixabay.com/el/?utm_source=link-attribution&utm_medium=referral&utm_campaign=image&utm_content=6159013)